

УДК 746.34 (477.52)

ЧЕРВОНИЙ КОЛІР ЯК ОСНОВА ТРАДИЦІЙНИХ КРОЛЕВЕЦЬКИХ РУШНИКІВ

КРОТЕВИЧ Ліна

Київський національний університет технологій і дизайну, Україна

В результатах даного дослідження підтверджено значення червоного кольору як основи традиційних кролевецьких рушників. Метою роботи є визначення особливостей композиційного та кольорового рішення художніх ткацьких виробів кролевецького регіону. Послідовний аналіз дослідження довів характерну особливість проектування ткацьких форм і образів рушників та визначив основний домінуючий колір нитки в стилі кролевецької вишивки.

Ключові слова: ткацтво, український кролевецький рушник, колірна символіка, берегиня, мотив.

ВСТУП

В сучасній мистецькій практиці та теорії зростає інтерес до культурної спадщини та традицій наших пращурів. Дослідження цієї проблематики виконуються у мистецтвознавстві, культурології, етнографії, історії, археології. В умовах різних економічних змін суспільство звертається до відродження ідентичних цінностей Слобожанщини, їх вивчення та збереження набуває найважливішого значення в сьогоденні.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завданнями дослідження є:

- проаналізувати український рушник як засіб спілкування в етнічній культурі;
- визначити композиційні особливості та кольорові рішення художнього ткацтва Кролевеччини;
- охарактеризувати явище, пов'язане з національною свідомістю і культурним вихованням, що змусило вивчати традиції у використанні особливостей орнаменту в рушнику;
- обґрунтувати місце та роль українського традиційного народного промислу в естетичному і культурному вихованні молоді.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Український рушник набув визначного символізму сімейних цінностей, став атрибутом молодіжної моди, передає інформацію майбутнім поколінням, відроджує стежку до свого краю. Кролевецький рушник – особливий художній витвір етнографічного українського краю

під стародавньою назвою Слобожанщина. Назва регіону відбулась з типу поселень, що користувалися більшими вольностями, ніж у глибині держави, – місцевості, назва якої, у свою чергу, походить від населених пунктів – слобід і «вільного» становища населення – свобод – поселення вільних українських городових козаків і селян. В першій половині XIII ст., під час монголо-татарського нашествия, багаті слов'янські поселення були знищені, а край розсипаний. В середині XIII ст. ці землі відійшли до Золотої Орди, а після битви на Синіх Водах у 1362 р. увійшли до складу Великої князівства Литовського. А вже з XVI ст. більшість земель сучасної Слобожанщини перейшли до складу Московського князівства. Всі ці події відзначились подалі в ткацьких виробх цього краю. Перша згадка про кролевецькі рушники датується 1693 роком.

Існувала своєрідна технологія заготівлі сировини для тодішнього ткацького виробництва. Спочатку вибирали плоскінь – стебла чоловічого роду конопель, які давали більш тонке волокно і швидше дозрівали. Потім брали жіночі стебла, вибираючи їх із землі з корінням. Ставили в копиці на полі, щоб висохли стебла, там же і молотили. Після чого відвозили додому, мочили в ставках або річках, знову висушували, терли, шарпали і м'яли ногами. Не менш складним був процес прядіння нитки за допомогою веретена. І тільки в XIX ст. прядка замінила веретено і полегшила працю.

У XVI-XVIII ст. через Слобожанщину пролягали великі торговельні шляхи. Вони пов'язували російські землі з Чорним морем. Через це стали проводити ярмарки в Харкові, Кролевеці, Охтирці, Сумах. Наші предки-ткачі використовували переважно три базових кольори – білий, чорний, червоний. Кролевецькі ткачі використовували лише два, червоний і білий. Чому саме ці кольори?

Білий колір символізував з давнини простір, який розташований між небом і землею. Вважається, що він є символом свободи, цнотливості й чистоти. З білим кольором поєднується вся колірна гамма. Білий колір багатий своєю чистотою, бо несе в собі веселкові кольори, на які розпадається, коли зустрічається з чистими краплями небесної води. Тож у його небесно-світлій чистоті – гармонія всіх кольорів, як в Богові – гармонія цілого світу. В білих кольорах Служба Божа на Різдво Христове, Вознесіння і Преображення Господнє, а також на Благовіщення і ранкова Служба на Великдень. Таким чином, білий колір асоціюється з денним світлом, а також з провідною силою. Це знали наші прашури, це відтворювали майстри на ткацьких виробх.

Червоний колір – колір краси, радості, бажання, тому що з червоним кольором були пов'язані благі побажання. Вбрання Богоматері було червоним, що було пов'язано з материнством, з подовженням роду. Отже, колір – це не абстракція, як ми можемо бачити в мистецтві XX століття.

У Середньовіччі колір не був поверхневим, він був сутнісним. Були й інші значення червоного кольору: він – колір священної крові

Христа, пролитої в ім'я порятунку людей. Ще одне значення червоного кольору пов'язане з образом священного вогню, який запалився в день Страшного суду. Червоний колір символізує вогонь, життя, бездоганність. Зображення вогню можна побачити у вигляді хреста. Вогонь символізує сонце, і його наділяють тими самими властивостями – силою, теплом, радістю. Він символізує ідеальність і здоров'я, а також є захистом від усього лихого.

В крелевецьких рушниках використовували тільки червоний та білий кольори. Сила, притаманна цим кольорам, та подвійне значення доводить, що майстри свідомо вибирали ці кольори, і кожний раз в коді малюнка записували бажання так, як того вимагала подія, яка була зображена в рушникові.

За характером поєднання кольорів колорит може бути спокійним або напруженим, холодним або теплим, світлим або темним, а за ступенем насиченості і сили кольору – яскравим, стриманим, бляклим тощо. Аналізуючи орнаменти, які використовували майстрині, бачимо, що вони розташовані таким чином, що зосереджують нас, наші почуття на конкретному явищі, на конкретній події. Чи то радісній події, чи навпаки. Закодовані в символи побажання посилюють це значення. Колір додає смислове і чуттєву забарвлення. У мистецтві знак з'єднується з виразним позначенням, в результаті чого виходить синтетичне злиття двох якостей в єдину художню форму. В даному випадку, в Крелевці це поєднання трансформувалося в художню форму для рушника біло-червоних кольорів (рис.1).

Рис.1. Крелевецькі рушники з біло-червоною гамою кольорів

На білому чи червоному тлі між густо червоними паралельними смугами витканий орнамент. Є рушники, які заткані суцільними візерунками. На тлі орнамент створювали незаткані білі прямокутники, розташовані ланцюжком, іноді в розсип, іноді паралельними смугами. Майстри передавали навколишній світ за допомогою умовних знаків: прямою горизонталлю – землю, хвилястою – воду, хрестом – вогонь.

Особливий мотив Кролевця – це дерево-квітка, Берегиня, так місцеві жителі називають символ, який пращури виткали на полотні майже кожного рушника.

ВИСНОВКИ

Білі та червоні кольори у поєднанні дають змогу виділити їх в окрему стильову групу. Це доводить, що кролевецькі майстрині багато століть тому заснували свій колірний і орнаментальний стиль, який за традицією пройшов багаторазові випробування часом, інноваціями, популярністю і попитом. Кролевецький рушник з його червоною ниткою, як основою стилю, витримав випробування часом і залишається художнім добутком поколінь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тітар О.В. Культура Слобожанщини: проблеми національної ідентичності. Монографія. / О.В.Тітар. – Х.: Райдер, 2006. – 306 с.
2. Маслійчук В. Л. Провінція на перехресті культур: дослідження з історії Слобідської України XVII—XIX ст./ В.Л.Маслійчук. — Х.: Харківський приватний музей міської садиби, 2008. – 399 с.

KROTIEVICH L.

RED COLOR AS THE BASIS OF TRADITIONAL KROLEVETS TOWELS

The results of this topic confirmed the importance of red color, as the basis of traditional Krolevets towels. The purpose of this study is to determine the peculiarities of the compositional and colorful solutions of artistic weaving products of the Krolevets region. A sequential analysis of the research demonstrated the characteristic feature of designing weaving patterns and patterns of towels and the main dominant color of the thread in the individual style of Krolevets embroidery.

Key words: weaving, Ukrainian Krolevets towel, colored symbolism, guardian, special motive.